

N:o 60.

Ank. till Riksd. kansli den 9 april 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser i fråga om de i 32 § värnpligtslagen föreskrifna mönstringar.

Uti § 32 af värnpligtslagen den 5 juni 1885 stadgas:

De till beväringen hörande värnpligtige, som icke under årets lopp varit inkallade till tjenstgöring, skola undergå mönstring kompani-vis eller, då kompaniöfverensordningen vidsträckt dertill föranleder, socknevis; dock äro de å sjömanshus inskrifne från inställelse vid dylik mönstring befriade, så ock öfriga värnpligtige, hvilka till befälet aflemna tillförlitlig uppgift om sin bostad;

och § 117 i förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjenstgöring m. m. lyder i dess första punkt:

Uppgift om bostad skall, för att jemlikt § 32 värnpligtslagen fritaga beväringssman från inställelse vid mönstring, fullständigt angifva hans bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen eger rum, äfvensom för beväringssman af 2 uppbådet, hvilken efter föregående års mönstring inflyttat inom kompaniöfverensordningen, det kompaniöfverensordningsområde han förut tillhört, samt, der uppgiften meddelas skiftligen, vara bestyrkt af prest i församlingen eller annan tjänsteman eller af ordförande i kommunalstämman, kommunalnämnden eller stadsfullmäktige; och skall uppgiften hafva kommit kompaniöfverensordningsbefälet tillhanda senast å mönstringsdagen.

Uti två inom Andra Kammaren väckta och derifrån till lagutskottet hänvisade motioner hafva föreslagits ändrade bestämmelser ifråga om den i ofvannämnda § 32 af värnpligtslagen föreskrifna mönstring och hvad dermed har sammanhang.

I motionen n:o 47 anför herr *Norrman*:

Af § 119 i förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjänstgöring m. m. framginge, att ändamålet med de i § 32 af värnpligtslagen föreskrifna mönstringar vore att göra sig underrättad om de värnpligtiges bostad och adress, granska inskrifningsböckerna och i dem göra nödiga anteckningar och rättelser samt att i vissa fall meddela beväringssman underrättelse, om någon förändring inträffat i hans värnpligtsförhållande. Allt detta vore tydligen sådana göromål, som icke nödvändigt påkallade beväringsmännens personliga inställelse, hvarför också § 32 värnpligtslagen talade om befrielse från sådan inställelse, och § 117 uti förordningen om inskrifning och redovisning bestämde sättet och villkoren för sådan befrielse, hvarvid hufvudsaken var, att värnpliktig skulle till kompanichefen insända bestyrkt uppgift om sin bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen egde rum. Det ville af allt det nu anförda synas, som denna höstmönstring å särskilda orter eller »socknevis» vore temligen öfverflödig, då den ju innefattade sådana göromål, som lika väl kunde utföras uti kompaniområdesexpeditionen, och då redan nu vore medgifvet att genom insändande af vissa uppgifter erhålla befrielse från inställelse vid sådan mönstring. Syftet med denna mönstring torde lika fullständigt kunna vinnas, och alla sådana värnpligtige ålades att årligen inom viss till (t. ex. 15 november—31 december) hvar och en för sig till kompaniområdesbefälhafvaren insända bestyrkt uppgift om sin bostad och adress efter den 28 oktober, tillika med sin inskrifningsbok, hvilken sedermera i sinom tid borde till den värnpligtige återställas. Derigenom skulle vederbörande befäls resor till dylika mönstringar blifva öfverflödiga och kostnaden därför bibehållas åt statskassan — en besparing, som uppgifvits till många tusen kronor för hela landet — och vidare skulle för allmänheten inbesparas de tusentals dagsverken, som nu användas för inställelse vid mönstringarna och de utgifter för de unga männen, som, ehuru onödiga, gerna pläga åtfölja sådana samlingar. Äfven skulle det vid dylika tillfällen ofta inträffande oväsen och støj alldeles undvikas.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer motionären, att Riksdagen måtte besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring uti värnpligtslagen och uti lagen om inskrif-

ning och redovisning af värnpligtige samt deras tjänstgöring m. m., att de derstädes föreskrifna höstmönstringar — »beväringens mönstring i hemorten» — måtte utbytas mot bestyrkta skriftliga uppgifter, som åläggas de värnpligtige att, jemte sina inskrifningsböcker, årligen å viss bestämd tid till kompaniombefälhafvarens expedition insända.

I motionen hafva tre ledamöter af Andra Kammaren instämt.

Uti motionen n:o 69 anför herr Wiklund:

Vid 1894 års riksdag väcktes i Andra Kammaren en motion, n:o 66, och beslutade med anledning deraf Riksdagen att i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära sådan ändring uti värnpligtslagen, att förutnämnda årligen återkommande mönstringar skulle helt och hållet upphöra, men Kongl. Maj:t förklarade, efter att hafva infordrat yttrande från t. f. chefen för generalstaben, att Riksdagens skrifvelse icke skulle till någon Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Om sålunda för närvarande ringa eller ingen utsigt funnes för att dessa mönstringar i den närmaste framtiden komme att upphöra, så qvarstode så mycket mera behofvet af förenklade bestämmelser i fråga om de värnpligtiges inställelse.

På grund af ofvan angifna § 32 egde den värnpligtige rätt att, i stället för personlig inställelse, vid mönstringen lemna skriftlig uppgift om sin bostad. Otvifvelaktigt vore väl detta medgifvande stipuleradt till åstadkommande af lättnader för sådana värnpligtige, hvilka vore boende långt ifrån den plats, der mönstringarne hölles, och då dessa endast kunde anses påbudna för att utröna de värnpligtiges bostad, måste också för vederbörande vara likgiltigt, om den värnpligtige instälde sig personligen eller aflemnade bostadsuppgift. Emellertid skulle dessa uppgifter, der de meddelades skriftligen, vara bestyrkta antingen af prest i församlingen eller annan tjänsteman, ordförande i kommunalstämma, kommunalnämnden eller stadsfullmäktige, och då uppgifterna skulle angifva beväringmans bostad efter den 28 oktober det år, mönstringen egde rum, samt då enligt ofvan åberopade Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning mönstringarne med beväringen af kompaniombefälhafvaren årligen skulle förrättas under tiden mellan den 25 november och december månads utgång, vore det ej synnerligen lång tid, som beväringmannen hade att af vederbörande förskaffa sig intyg om sin bostad.

Om äfven nu kunde förutsättas, att mönstringarne, der kompaniombefälhafvaren vore vidsträckta, hölles socknevis, vore det likväl för den

värnpligtige oftast förenadt med ganska stora besvär och svårigheter att förskaffa sig intyg af vederbörande om sin bostad. Mången gång vore, då dessa personer vanligen vore boende i den centrala delen utaf socknen, det lika besvärligt för den värnpligtige att förskaffa sig intyg om tillförlitligheten af sin uppgift som att personligen infinna sig vid mönstringen. Detta förhållande vore så mycket mera kämbart, der socknarne voro stora till arealen, men det oaktadt glest befolkade, hvilket synnerligen gälde för Norrland. En stor del värnpligtige hade der att tillryggälägga en väglängd af ända till 5 å 10 mil, och gälde detta antingen de skulle iakttaga personlig inställelse vid mönstringen eller de skulle af vederbörande förskaffa sig intyg om tillförlitligheten af sin uppgift. Svårigheterna härutinnan vållade därför, att det stora flertalet värnpligtige ännu alltjemt vid ifrågavarande mönstringar iakttog personlig inställelse och att endast ett mindre antal af dem begagnade sig af det i förenämnda § lemnade medgifvandet att i stället för personlig inställelse aflemna bostadsuppgift.

Det ville derfor synas, som denna rätt att lemna intyg om de värnpligtiges bostad lämpligen kunde utsträckas äfven till ledamot af kommunalnämnd eller nämndeman. Dessa vore vanligen boende i olika delar af kommunen och torde väl bättre än t. ex. en kommunalstämans ordförande kunna lemna tillförlitligt intyg om närboende värnpligtiges bostad.

Beträffande åter sådana beväringmän, som vore egare af jordbruksfastighet, hvilken de bebodde och brukade, torde det väl icke utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida den uppoffring af en mer eller mindre dyrbar tid, som dessa måste göra för att bevista mönstringarne, kunde motsvaras af några så stora fördelar med afseende på kontrollen af deras vistelseort, att ej dessa personer borde befrias från inställelse vid mönstringarne. Förhållandena vore helt annorlunda med sådana personer, som vore fastighetsegare, än hvad de vore för personer, hvilka vore i saknad af sådan, ty under det att de senare ofta gjorde ombyte af vistelseort, blefve de förra vanligen under längre tid bosatta å sin förvärfvade fasta egendom. Skyldigheten vare sig till inställelse vid mönstringen eller till aflemnande af bostadsuppgift syntes derfor för sådana personer vara helt och hållet öfverflödig.

Skulle en förändring uti ofvan anförda lagrum, i det syfte motionären antydt, komma till stånd, vore han förvissad om, att en afsevärd lättnad skulle derigenom beredas de värnpligtige, en mer eller mindre dyrbar tid inbesparas, ett större antal unge män, hvilka vid dylika tillfällen ofta mer än nödigt vore fördröjdes vid krogar och öltskänk-

ningsställen, ej behöfva samlas, en lika stor trygghet för reda och ordning angående de värnpligtiges bostad erhållas samt, efter hvad det ville synas, medvetandet hos de värnpligtige, att de vore fosterlandets försvarare, i lika hög grad bibehållas.

På grund af hvad herr Wiklund sålunda anfört hemställer han, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla dels om framläggande af förslag till sådan ändring uti värnpligtslagen den 5 juni 1885, att egare af jordbruksfastighet, hvilken de bebo och bruka, måtte befrias så väl från inställelse vid mönstring som ock från aflemnande af bostadsuppgift, dels ock om sådan ändring uti förordningen den 6 december 1886 och förnyade förordningen den 22 december 1892, det rätten att lemna intyg om värnpligtiges bostad äfven må utsträckas till ledamot af kommunalnämnd eller nämndeman.

Uti denna motion hafva fyra kammarledamöter instämt.

Hvad först angår herr Norrmans förslag om fullständigt upphörande af de i värnpligtslagen föreskrifna årliga mönstringar med de värnpligtige af beväringen, hvilka icke varit under året inkallade till tjänstgöring, så kunna visserligen skäl anföras för vidtagande af en sådan lagändring; och Riksdagen har jemväl, på sätt herr Wiklund i sin motion erinrat, år 1894 i sådant syfte gjort framställning till Kongl. Maj:t. Då emellertid Kongl. Maj:t, efter att öfver denna framställning hafva inhemtat tillförordnade generalstabschefens yttrande, vid ärendets föredragning den 13 mars 1896 funnit Riksdagens berörda skrifvelse ej böra till någon vidare åtgärd föranleda, har sådant tvifvelsutän haft sin anledning deri, att Kongl. Maj:t funnit ett allmänt och ovillkorligt borttagande af värnpligtslagens föreskrift om personlig inställelse — en föreskrift, som ju är fakultativ och hvars fullgörande helt visst torde i många fall för den värnpligtige framträda såsom en förmån i jemförelse med det alternativt föreskrifna aflemnandet af skriftlig uppgift — kunna i vissa hänseenden välla olägenheter, större än de fördelar, dem föreskriftens upphäfvande kunde tänkas medföra. I allt fall har för öfrigt, såsom nämnt, frågan helt nyligen varit Kongl. Maj:ts pröfning understäld, och sådana skäl synas ingalunda föreligga, som borde föranleda Riksdagen att nu förnya en framställning, den Kongl. Maj:t funnit sig icke kunna tillmötesgå. Utskottet anser vid sådant förhållande

herr Norrmans förevarande motion icke böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Deremot synes det utskottet i hög grad önskvärdt att söka i görigaste måtto för den värnpligtige underlätta uppfyllandet af den föreskrift om aflemnande af skriftlig uppgift, hvilken värnpligtslagen alternativt innehåller. Erfarenheten har visat, att förseelser mot stadgandet i § 32 af värnpligtslagen synnerligen talrikt förekomma — de torde uppgå till mera än halfva antalet förseelser emot värnpligtslagen — och en bidragande orsak till detta missförhållande torde vara att finna uti de i § 117 af förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpligtige samt deras tjenstgöring m. m. gifna stadganden om det sätt, hvarpå den skriftliga uppgiften om värnpligtigs bostad skall vara bestyrkt. Utskottet finner det vara väl värdt att tagas under öfvervägande, huru genom ändring i sistnämnda bestämmelser anskaffandet af behörig bostadsuppgift skulle kunna för de värnpligtige underlättas, utan att uppgifternas tillförlitlighet derigenom komme att lida. I detta afseende är utskottet ense med herr Wiklund derom, att rätten att bestyrka dylik uppgift skulle utan olägenhet kunna utsträckas jemväl till ledamot af kommunalnämnd och nämndeman. Härigenom skulle, på sätt sistnämnda motionär antydtt, vinnas, att den värnpligtige, som önskade att undgå personlig inställelse vid mönstring genom att aflemna bostadsuppgift, icke behöfde underkasta sig något synnerligt besvär för att få sin uppgift vederbörligen bestyrkt, då, oafsedt de personer å landsbygden hvilka redan nu äro befogade att intyga rättigheten af dylika uppgifter, en kommunalnämndsledamot eller nämndeman säkerligen i de ojemförligt flesta fall torde vara att anträffa icke långt borta. En uppgift, bestyrkt af kommunalnämndsledamot eller af nämndeman, lär helt visst kunna anses lika tillförlitlig som om den vitsordats af någon utaf dem, hvilka enligt nu gällande bestämmelser ega att gifva en dylik uppgift gällande kraft. Man kan invända, att intygsgifvarens egenskap af att vara kommunalnämndsledamot eller nämndeman torde i de flesta fall vara kompaniomedlemsbefälet obekant samt att i följd häraf en föreskrift af det innehåll, som här ifrågasättes, skulle medföra den föga uppbyggliga påföljden, att en stor mängd intyg, i och för sig riktiga, måste komma att af befälet underkännas i följd af bristande kännedom om intygsgifvarens person. All väsentlig betydelse af denna anmärkning synes emellertid blifva undanröjd, derest en eventuel bestämmelse i ämnet affattas derhän, att den bestyrkandes ställning såsom kommunalnämndsledamot eller nämndeman skall för att intyget må anses giltigt vara deri uttryckligen angifven. Faran för

falska uppgifter i fråga om den bestyrkandes personliga ställning torde vara försvinnande liten.

Hvad till sist beträffar herr Wiklunds motion i hvad den afser befrielse för egare af jordbruksfastighet, som de bebo och bruka, från skyldigheten att inställa sig vid ifrågavarande mönstringar eller att lemna bostadsuppgift, så kan utskottet icke finna, att motionären anført skäl, som kunna motivera en sådan undantagsställning för vissa jord-egare.

Af hvad sålunda anförts föranlåtes utskottet hemställa:

1) att herr Norrmans föreliggande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2) att Riksdagen måtte finna hvad herr Wiklund anført och föreslagit beträffande upphörande af skyldigheten för värnpliktig egare af jordbruksfastighet att i de fall, som afses i 32 § värnpligtslagen, inställa sig vid mönstring eller aflemna uppgift om bostad icke böra till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

3) att Riksdagen måtte i anledning af herr Wiklunds motion i öfrigt i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring af 117 § i förordningen angående inskrifning och redovisning af värnpliktige samt deras tjänstgöring m. m., att den i första punkten af berörda paragraf omförmälda rätt att bestyrka uppgift om värnpliktiges bostad utsträcker att gälla äfven ledamot af kommunalnämnd och nämndeman.

Stockholm den 9 april 1898.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.